

ACC. N:R M. 13589: 1-6.

Landskap: Skåne Upptecknare: Siv. Winelius
Härad: Bjäre Berättare: Johan Nilsson
Socken: Grevie Berättarens yrke: f.d. lantbrukare
Uppteckningsår: 1954 Född år 1872 i Killeröd

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

(s. 1-6)

När den nya tiden kom till bygden. (L.U.F. 73) s. 1-6.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R M. 13589: /.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Årder användes till potatis och de första moderna plogarna som kom kallades Oliwerplogar och var från Amerika. Det var vid sekelskiftet. I min barndom hade bönderna "träpinnaharv" och själv använde jag sådan till potatis. Järnkrokharven, som smederna gjorde lades bort, då fjäderharven i slutet av 1890-talet blev vanlig för alla sädesslag. Kultivatoren kom vid sekelskiftet. 1901 tog jag över ett hemman. 1902 köpte jag en avläggare både till slätter och skörd. Jag skaffade den genom en agent. 10 år hade jag den, sedan köpte jag en skördemaskin. I min fars tid tröskade man överallt med "plej" och då fanns en sädesharpa på varje gård, men på 1880-talet började tröskor med hästvandring. I Båstad fanns en gjutare, som gjorde tröskverk. Man köpte även från Marieholms bruk de s.k. Marieholmsverken. Det var små lättgångna verk. I början på 1890-talet började ångtröskorna. Det var en man i Ö.Karup i Halland, som byggde en ångtröska och for omkring och tröskade. Senare bildade bönderna bolag om tröskorna. Det ena tillkom efter det andra. Det kunde vara upp till 40 bönder i ett sådant. De första tio åren på 1900-talet sådde jag för hand. Det var en stor olägenhet, för när det blåste kunde man inte så på det sättet. Bredsåningsmaskinen, som en del hade på stora gårdar var ett framsteg, för fallhöjden för säden blev inte så stor som vid handsädd, men säden lade sig på samma sätt. På 1910-talet skaffade jag en radsåningsmaskin. I början på 1900-talet hade jag en trävält, men omkring 1905 köpte jag en ringvält av järn med 30 trillor. Då ringvältarna först började ansåg folk att de var nymodiga påfund och att trävältarna var bättre, men snart ändrades uppfattningen och alla tog till ringvältarna. Agenter kom från de stora

fabrikerna och tog upp beställningar på de nya redskapen.

En och annan hade växelbruk med 5 skiften, men i allmänhet var det 6- och 7-skifte.

Här i socknen såldes mycket mägerl. Vid Grevie kyrka var en mägerlgrav. För några år sedan tog mägerln slut i Grevie by. Ibland stod det 10-20 skjutsar som skulle ha mägerl. De mägerlade mycket i min barndom. Det var nyttigt för klöverväxten. Man hade börjat redan vid 1800-talets mitt. Det gick så långt att man sade att det och det stället var förmägerlat. De la' på för tjockt. Så höll de upp med mägerlandet en tid, men så började de så nätt igen. Många tog anställning med häst och vagn på de stora gårdarna med trädesskifte på 25-30 tunnland och där gårdens folk inte räckte till. De fick betalt för varje lass mägerl de körde ut. Som gödning användes även tång, i synnerhet till potatis. Vid Margretetorp fanns en benmölla. Många gamla gick i gårdarna, köpte upp ben och sålde till möllan. En del härifrån trakten tog dit och köpte benmjöl, som de använde till potatisen. I början på 1900-talet slog konstgödningen igenom även på mindre ställen. Herrgårdarna hade då som i många andra avseenden varit långt före.

Beträffande dikningen användes s.k. stengropar i min barndom. Senare blev tegelrör allmännare. Dikningsingenjörer ordnade med kanaler och sedan lade var och en ner rör, som ledde ut till dessa. De som hade bäckar, som rören kunde ledas till, gjorde allt arbetet själva. Rören kom från Ängelholms tegelbruk.

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet började sockerbetsodlingen

här. De som inte hade för långt, körde själva till Ängelholms sockerfabrik med dem. Sedan blev det betvägar på järnvägsstationerna, där betorna då avlämnades.

I min barndom var det föga intresse för djuraveln. Ännu tidigare var djuren på vårarna ofta så utmattade och eländiga att de måste hjälpas upp. Då exporterades spannmål, som uppköpare från Ängelholm och Hälsingborg köpte av bönderna.

Följden blev att kreaturen endast fick stråfoder och rotfrukter odlades ännu inte. Mjölken räckte knappt till husbehov. Men så började en möllare i Förslöv med ett uppköpsmejeri på 1880-talet och ungefär samtidigt tillkom mejerier i Vistorp och V. Karup. På 90-talet började de intressera sig för ett andelsmejeri i Förslöv och teckningslistor skickades ut. När så bönderna skulle börja sälja mjölk måste de förbättra utfodringen och så började rotfruktsodlingen. Först hade de bara potatis, men en och annan började med kålrötter. Blasten av "bofällor" gav mycket mjölk, men det blev bismak på den. Blasten skulle hämtas, då den var grön och färsk och man fick passa sig så att frosten inte hann förstöra den. Sedan måste utfodringen ske genast, för blasten höll sig inte länge. Rotfrukterna var till vinterfoder. De lades i stackar och höljdes över med jord och halm. Blasten av betorna var kraftigare och gav bättre mjölk och odlingen av "bofällor" upphörde. I Grevie var sockerbetsodlingen särskilt lönande i närheten av mangelgraven. Förr var fetthalten i mjölken ej så hög, 2 %. Vid mejerierna fick bönderna samma betalning för mjölken oavsett fetthalten. Sedan yrkades på att betalningen skulle ske efter fetthalten. Numera är den upp till 4 %.

I min barndom hade man svin mest till husbehov, och slakterier förekom inte

En och annan, som hade mer än till eget behov, tog till Höganäs och sålde där, för det var gott om arbetare vid gruvan. Det rörde sig mest om nedsaltat fläsk. Sedan blev det teckningslistor till andelsslakteriet i Halmstad i slutet på 1800-talet. Det fungerade bara som svinslakteri, då det började. I övrigt om de hade djur att avyttra, drev de dem till marknaderna i Ängelholm, Båstad, Laholm, Vår-torp och Åby. Men det fanns inte så mycket att sälja och förbättringarna beträffande produktionen blev märkbara först i och med andelsslakterierna. Tidigare hände det ofta att uppköpare, som bedrev hemsakt, och sålde det färska köttet på torgen i städerna, lurade bönderna, som inte kände till priserna.

I min barndom fanns det gott om får på ställena. På hösten slaktades 4-5 stycken och saltades ner för årets behov. Biskötsel förekom på ett och annat ställe. En biodlareförening kom till stånd i Förslövs socken på 1910-talet. I Grevie socken fanns några större biodlare, men här slöt de sig inte samman till någon förening.

Linodling förekom på nästan varje ställe förr. Nu har den helt upphört. Man reste till Åby marknad med sina alster och det var många gånger den största inkomstkällan i mitten på 1800-talet.

I varje by fanns husägare med en täppa. De gick på dagsverken för någon krona.

Det har inte fiskats så mycket i Förslövs och Grevie socknar. Här var bara småbåtar. Men i min barndom kunde de som fiskade i Kattegatt få så mycket sill att en val såldes för 25 öre.

Varje hemmansägare hade en vägloft att hålla i stånd. Ibland kunde den ligga någon mil från stället och förorsakade mycken förargelse och missnöje. I allmänhet lagades den med grus och i oktober månad reste länsmannen omkring och besiktigade arbetet. Snöplogslagen innefattade flera byar. Att vara snöplogsfogde gick på skifte. Denne skulle buda folk, när så behövdes. Vägarna var inte hälften så breda förr som nu och snövallarna blev mycket höga. Inom 24 timmar efter snöfall skulle vägen vara klar, annars kom länsmannen och det blev böter. En annan orsak till att snövallarna blev så höga var att stengården löpte längs vägarna och snön packade sig samman där.

Ett par oxar som dragare var inte ovanligt i min barndom på ställena. Men folk blev så småningom trötta på dem och tjänarna ville inte veta av dem.

De kontanta inkomsterna var inte stora förr och min fars första årslön var i mitten av 1800-talet 25 kr. Det kunde bli besvärligt med bärgningen och emigrationen till Amerika tog fart. En och annan försörjde sig med att som agent gå omkring och sälja amerikabiljetter. Från nästan varje hus och gård reste någon. Då utkomstmöjligheterna fram på 1900-talet blev allt bättre, upphörde så småningom emigrationen.

Danskarna ansågs vara långt framför svenskarna i jordbrukshänseende, särskilt beträffande svinaveln och i början på 1900-talet slöt sig ibland en grupp intresserade jordbrukare samman och reste över i studiesyfte. Det förekom inte ofta att manfolk tog tjänst i Danmark, men en del fruntimmer tog plats som pigor. Det omtalades som en nyhet att de där bara städslade sig en månad i taget.

ACC. N:R M. 13589:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Byarna närmast Hallandsåsen ägde mossar och sålde till de längre bort liggande. Förr hade folk i Grevie och Förslövs socknar s.k. kalmarker på åsen. Var och en hade en mosslott, där han skaffade sig torv till eldbrand. Så uppstod en massa torvgraver. När kreaturen betade däruppe hände många olyckor. Sedan tyckte man att denna torvupptagning inte längre var lönande. Hushållningssällskapet yrkade på plantering. Så skrevs kontrakt att bönderna skulle lämna dagsverken och Hushållningssällskapet gratis tillhandahålla plantor och en plantör, som stod för arbetet. Kreaturen fick inte beta där längre. Dessa planteringar började på 1890-talet.

Bystämman fortgår som förr vid valborgsmässotid för avhandling om gemensamma angelägenheter som grus- och lertag och byvägar till allmänt underhåll. En liten bykassa finns.

Bjäre härad har nog inte ansetts som en föregångsbygd. Det har legat i skymundan och ett talesätt säger: "Regn och kungörelser kommer sist till Bjäre härad".

=====